

OPATÓWEK

Miasto arcybiskupów gnieźnieńskich i centrum ich klucza dóbr stołowych wraz z obronnym zamkiem, siedziba parafii.

Lokacja:

Herb i pieczęcie miejskie: Adamczewski M., *Heraldyka miast wielkopolskich*, s. 388 nr B 435 – B 439;

Literatura: Zob. Baranowski, *Księgi miejskie z południowo-wschodniej Wielkopolski jako źródło do historii kultury materialnej XVI – XVIII w.*, Kwart. Historii Kultury Materialnej 2(1954), nr 1-2, s. 189-196 (także księgi Kalisza i Uniejowa).

księgi miejskie i przywileje: zachowane fragmentarycznie w AGAD; podstawę badań stanowią inwentarze dóbr stołowych arcybiskupów gnieźnieńskich zachowane w AAG;

OPATÓWEK [klucz dóbr stołowych]

W roku 1512 do klucza przynależały: Biskupice Smolane, Biskupice Szalone, Biskupice Zabaryczne, Borowo, Bukownica, Cienia, Godziesze Małe, Godziesze Wielkie, Górki, Grzybki, Ilmie, Kokanin, Kościelec (dział arcybiskupa i dwa działu szlacheckie), Lisków, Michałów, Nosków, Oraczów, Sowina Kościelna, Szulec, Turkusów, Trojanów, Trzęsów, Warszewo, Zduny i Żychów.

Topolski J., *ib.*, s. 71-77.

OPATÓWEK [parafia]

Parafia rzymsko-katolicka w dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej, archidiaconacie kaliskim i dekanacie

Do parafii należały: Czartki, Skarszew, Skarszewek, Chrostowo oraz Ilmye.

Kościół p. w. św. Andrzeja Apostoła wzmiankowany w połowie XV w. Murowaną świątynię wznosił biskup Bartłomiej Tarło w 1710.

Źródła: LBG II, s. 84;

[plebani]

1443, 1449 r. – Mikołaj, LBG II, s. 84;

1456 – 1458 – Wojciech Gałka z Kalisza, zarazem kustosz w kolegiacie średzkiej, wcześniej pleban w Kucharach Szlacheckich (Kucharkach?), zm. przed 11 marca 1459 r. [Skierka I., *Oficjalat kaliski*, s. 120];

przed 1760 r. – Józef Świtalski, kanonik kolegiaty NMP w Kalisz [ADWł., Wiz. 45, s. 6];

1759 r. – Andrzej Piątkiewicz, kustosz kolegiaty NMP w Kalisz [ADWł., Wiz. 45, s. 5];

OPATÓWEK [zamek]

Zamek arcybiskupów gnieźnieńskich, wzniesiony w czasach rządów Jarosława Bogorii ze Skotnik (1342-1374). Znany z paru opisów zachowanych w inwentarzach dóbr stołowych arcybiskupów gnieźnieńskich. Jeden z nich opublikował J. Korytkowski w swojej monumentalnej pracy o metropolitach¹.

Zapewne Opatówka dotyczy dokument arcybiskupa Wojciecha Jastrzębca z 3 stycznia 1431 r., zawierający nadanie młyna wodnego położonego koło zamku dla Jakuba Iolda (carpentario)².

Compendium Inventatior. Archiepiscopatus Gnesn.

Z roku 1685 tak nam zamek opatowiecki opisuje:

Zamek, do którego z bramy wychodząc wschód na trepach zgniłych; nowego wschodu potrzeba. Do sieni są drzwi potężne z zawiasami, w przedsionku okna bez szkła dwa. W sieni komora z zawarciem, w niej okna z kratą. Drzwi do pokoju z zamkiem i hantabą. Okno w nim dobre, drzwi dobre ku drewnianemu budynkowi, przed którym jest wschód do pokoju, drzwi z zamkiem, w nim jest stołów dwa; z tego pokoju jest skarbiec mały z dobrym zawarciem, w drugim pokoju piec zielony, okna dwa dobre. Ztąd trzeci pokój, w nim jedno okno dobre i piec zielony, ławy trzy przy murze. Z tego pokoju drzwi z zamkiem do sieni. Z sieni jest ganek z drzwiami ad locum secretum. Izba z tej sieni stołowa wielka, z niej filar we środku, okien trzy szklanych dobrych, w czwartym dwie kwatery zamurowane, w piątym jedna kwatery. Izba ta

¹J. Korytkowski, *Arcybiskupi gnieźnieńscy* I, s. ; AAG, ACap. B 163, k. 6-13 - inwentarz klucza i zamku; k. 22 n. - inwentarz miasta, wykaz ludności z 1585 r., k. 40 n. - inwentarz zamku z 1652 r.

²KDW V, nr 519.

Polonia Maior – fontes

sklepista. Ganek nad drzwiami i halasami. Służba pod nim ohalasowana. Z ziemi na górę wschody naprawy potrzebują. Skarbiec jest górny z drzwiami żelaznymi złymi i drugimi dębowymi dobrymi z porządnym zawarciem. Od tego skarbu jest wschodek stary pod dach. Tamże kaplica sklepiona bez drzwi, okna bez szkła. Nad tym zamkiem podłogi dawno nie masz. Dach znacznej naprawy potrzebuje. Sklepów dolnych jest pięć z dobrym zawarciem. W okolicy tego zamku połowa przykopu ogrodzona, a przykop zarósł i zalał.

Lit.: Kajzer L., Kołodziejski S., Salm J., *Leksykon zamków w Polsce*, s. 335;